

(Fernández, C. y P. Azkona 2017)

Gipuzkoako Foru Aldundia eta HAZI Sai arrearen (*Gyps fulvus*) hegoaren marka bidezko jarraipen programa bat garatzen ari dira Gipuzkoan, Europar Batasunaren Interreg ECOGYP Poctefa 089/15 proiektuaren barruan. Proiektuaren xedeak dira: 1.) hegoaren marka bidez, Gipuzkoako sai arreen populazio ugaltzaile eta gaztearen zati esanguratsu bat indibidualki identifikatzea; 2.) helduen hilkortasun tasak eta kausak eta Gipuzkoan jaiotako kumeen erreklutamentua ezagutzea; 3.) penintsulako beste populazio batzuekiko fluxu migratzailearen trukeak eta intentsitatea egiaztatzea; eta 4.) habien urteko berrerabilera eta kolonien arteko elkartrukea dagoen egiaztatzea.

Materiala eta metodoak:

Saiak urrunetik irakurtzeko eraztunen eta hegoko mintz patagialetako marken bitartez indibidualizatu dira. Helduak kaiola-tranpa bidez harrapatu ziren, eta hegan hasteko puntuan dauden kumeak habietan jaso ziren. Hegan hasteko puntuan zeuden 10 kumeen markaketa ekainean egin zen, Jaizkibelego (n=6) eta Aizkorriko (n=4) kolonietan, eta markatzeko adinik egokienean zeuden kumeen habiak aukeratu ziren (90 eguneko adina). Kumeen adina 7. Primarioaren arabera deduzitu zen (*Elosegi 1989*). Habietara iristeko GIANen laguntza izan zen (Nafarroako Gobernuo Basozainak). Putre helduak harrapatzeko, berriz, ate oszilatzailea zuen kaiola-tranpa bat erabili zen (Maquia, SA), GAN-Nafarroako Gobernuak utzia, eta uztail-abuztu hilabeteetan instalatu zen Aizkorriko koloniaren inguruan. Markatua ale guztiak genetikoki sexatu ziren ADNm bidez.

Emaitzak:

50 helduen artean aurkitutako sex-ratioa (%52 emeak vs. %48 arrak) ez da espero zenaren oso bestelakoa (1/1). Jaizkibelego (n=6) eta Orkatzategiko (n=4) hazkuntza kolonietan markatutako 10 kumeek arrakastaz gainditu zuten habian egoteko aldia, eta hegan hasi ziren 125 eta 145 egun bitarteko adinetan. Markatuta gaztetxoak irailera arte behatu ziren beraien kolonietan (azken behaketak 17-08-17tik 17-09-28ra bitartean), eta kalkulatu da kumeek hegan hasi eta 48-66 egunera utzi zituztela koloniak. Markatutako 10 kumeetatik hiru (%30) hil egin dira edo jaso behar izan dira Arranoetxeko CRFSn Arranoetxea (Arizmendi), hegaldiko lehen hilabeteetan. PXC kumea ("*Maina*") Otxandion aurkitu zuten hilda (Bizkaia), Orkatzategitik 18 km-ra. PX6 ("*Luma*") eta PX8 ("*Aloña*") kumeak, berriz, hegan egin ezinda jaso zituzten euren jaiotako kolonietatik hurbil, eta Arranoetxeko CRFSko egonaldia ondoan askatu zituzten. Kumeen %10 sakabanatu aurretik hil ziren, eta %20 oso-oso ahul zeudela oneratu ziren; horrek esan nahi hilkortasun handia dagoela gazteen artean gurasoen mende dauden bitartean. Hegaz hasteko puntuan zeudela markatutako kumeak bat-batean desagertu ziren urritik aurrera, kumeek 2-3 hilabete zeramatela hegan, eta horrek gazteen sakabanaketa handia erakusten du. M34 kumea ("*Burkaitz*") Rondako mendilerroan bistaratu zen (Malaga), bere koloniatik 786 km-ra, hegan hasi eta 87 egun geroago.

Jarraipenaren lehen 5 hilabeteetan (2017ko abuztua-abendua) ez da heldu hilik aurkitu, eta markatutako buruen %92 behaketa jaso dira. 277 behaketa jaso dira (4.6 detekzio buru bakoitzeko). Behaketa gehienak (%95.7) Gipuzkoan egin dira, eta, espero zenaren kontra, probintziatik kanpoko begiztapenak oso urriak izan dira. Gipuzkoatik kanpoko 12 begiztapen baino ez dugu jaso (%4.3), eta horietatik 9 ondoko probintzietan (7 Araban, 1 Bizkaian eta 1 Nafarroan). Urrutienera begiztapenetan nabarmentzen da M34 kumea Rondan (Malaga), eta U70 Hornachosen (Badajoz) eta U6F Golmayon (Soria). Beste aldera, Gipuzkoan bi sai baino ez dira detektatu beste erkidego batzuetan markatuta: UC1 kumea, azpieldu moduan markatuta Cincorresen (Castello) eta CX putrea, gazte moduan markatuta Castelo Brancon (Portugal). Gipuzkoan markatutako sai arreen sakabanaketaren lehentasunezko norabidea (S-SW) bat dator Aragoi, Araba eta Nafarroan egindako beste azterketa batzuekin (*Fernández y Azkona 2015*), baina harrigarria da orain arte hautemandako migrazio fluxu urria; beharbada, horren arrazoiak dira kokapen geografikoa, egoera demografiko erregionala eta Gipuzkoan dagoen abeltzaintza estentsiboaren erabilera handia.